

УДК 32:351:316.42

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.1.10>

МЕХАНІЗМИ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ЗАІНТЕРЕСОВАНИХ СТОРІН У ВИРОБЛЕННІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Парфенюк Т. В. – аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0003-0319-4667

У статті проаналізовано механізми узгодження інтересів заінтересованих сторін у виробленні публічної політики в енергетичній сфері України та визначено напрями їх оптимізації у контексті російсько-української війни.

Зазначено, що повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року актуалізувало нові виклики для вітчизняної енергетичної політики не лише на національному, але й на глобальному рівні. Це актуалізує необхідність формування принципово нової вітчизняної енергетичної політики – причому як у контексті продовження інтеграції України до європейської енергетичної системи, розвитку відновлювальних джерел енергії, так і впровадження новітніх механізмів узгодження інтересів заінтересованих сторін у прийнятті політико-управлінських рішень у сфері енергетики України.

Показано, що на сьогодні в Україні ключовими механізмами узгодження інтересів у виробленні публічної енергетичної політики є законодавчі механізми; механізми регулювання та координації; ринкові механізми; механізми партнерства та громадський діалог й консультації.

Доведено, що ключові завдання нової енергетичної політики в Україні пов'язані з необхідністю забезпечення стійкої та безперебійної роботи національної енергетичної системи, а також ліквідації залежності від російських енергоресурсів. Визначено, що основними напрямками оптимізації механізмів узгодження інтересів при цьому можуть стати розвиток відновлюваної енергетики; розширення співпраці та узгодження інтересів з європейськими країнами; підвищення транспарентності та удосконалення механізмів контролю; розвиток національних енергетичних проектів, диверсифікація джерел постачання енергоресурсів та енергоефективність.

Реалізація вищезазначених ініціатив сприятиме формуванню в Україні ефективної енергетичної політики, що у загальному підсумку забезпечить повноцінну реалізацію національних та суспільних інтересів.

Ключові слова: узгодження інтересів, механізми узгодження інтересів, енергетична політика, енергетична безпека, російсько-українська війна, відновлювальна енергетика.

Parfeniuk T. V. Mechanisms of reconciliation of interests of interested parties in public policy-making in the energy sphere of Ukraine in the context of the Russian-Ukrainian war

The article analyzes the mechanisms of coordination of the interests of interested parties in the development of public policy in the energy sector of Ukraine and identifies directions for their optimization in the context of the Russian-Ukrainian war.

It is noted that Russia's full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022 actualized new challenges for domestic energy policy not only at the national, but also at the global level. This actualizes the need for the formation of a fundamentally new domestic energy policy – both in the context of the continued integration of Ukraine into the European energy system, the development of renewable energy sources, and the introduction of the latest mechanisms for coordinating the interests of interested parties in making political and management decisions in the energy sector of Ukraine.

It is shown that today in Ukraine, the key mechanisms for coordinating interests in the development of public energy policy are legislative mechanisms; regulation and coordination mechanisms; market mechanisms; partnership mechanisms and public dialogue and consultation.

It has been proven that the key tasks of the new energy policy in Ukraine are related to the need to ensure the stable and uninterrupted operation of the national energy system, as well as the elimination of dependence on Russian energy resources. It was determined that the

development of renewable energy may be the main directions of optimization of the mechanisms of coordination of interests; expansion of cooperation and coordination of interests with European countries; increasing transparency and improving control mechanisms; development of national energy projects, diversification of energy supply sources and energy efficiency.

The implementation of the above-mentioned initiatives will contribute to the formation of an effective energy policy in Ukraine, which will ultimately ensure the full implementation of national and public interests.

Key words: *coordination of interests, mechanisms of coordination of interests, energy policy, energy security, Russian-Ukrainian war, renewable energy.*

Постановка проблеми. У сучасному світі групи інтересів все більше впливають на вироблення публічної політики у різних сферах суспільного життя. Це свідчить як про появу принципово нових механізмів прийняття політико-управлінських рішень, так і про рівень розвитку громадянського суспільства, у якому взаємодіє все більша кількість акторів, здатних забезпечувати захист публічних інтересів. При цьому в останні роки домінуючою є позиція, згідно якої узгодження інтересів, тобто пошук консенсусного рішення, є найкращим результатом взаємодії сторін – держави, бізнесу та громадянського суспільства, які повинні продемонструвати вміння чути думки інших учасників та намагатися втілити їх у свої дії та пропозиції.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року актуалізувало нові виклики для енергетичної політики не лише на національному, але й на глобальному рівні. Зокрема, війна чітко вказала на значну залежність континентальної Європи від енергетичних ресурсів країни-агресора, що призвело як до суто економічних, так і політичних наслідків (зокрема, не викликає заперечень твердження про те, що купівля російських енергоресурсів окремими країнами ЄС попри запроваджені санкції є фактичним фінансуванням російської військової машини). При цьому нові проблеми, пов'язані з війною та загальною кризою довіри до Росії, неможливо вирішити за допомогою стандартних дипломатичних, фінансових, регуляторних та законодавчих інструментів, які раніше знаходилися в основі європейської енергетичної політики. Тож на сьогодні відбуваються серйозні зміни у розумінні того, якою повинна бути нова європейська енергетична політика [1].

У свою чергу в Україні росіяни фактично відкрили окремий енергетичний фронт, регулярно здійснюючи терористичні обстріли критичної інфраструктури та шантажуючи весь світ захопленою ЗАЕС. Це актуалізує необхідність формування принципово нової вітчизняної енергетичної політики – причому як у контексті продовження інтеграції України до європейської енергетичної системи, розвитку відновлювальних джерел енергії, так і впровадження новітніх механізмів узгодження інтересів заінтересованих сторін у прийнятті політико-управлінських рішень у сфері енергетики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основу дослідження покладені праці українських та зарубіжних вчених щодо механізмів узгодження інтересів в системі публічного управління. Зокрема, мова йде про роботи, присвячені: концепціям плюралізму та корпоративізму (М. Дюверже, Р. Дарендорф, Р. Даль, Й. Шумпетер, А. Бентлі, Д. Трумен, А. Пшеворський, Ф. Шміттер, Дж. Лембрух, Дж. Кінгдон); політико-правовим аспектам соціального партнерства (Д. Неліпа, О. Петрос); проблемам взаємодії влади та громадянського суспільства (Дж. Л. Коен, А. Догерті, Дж. Кін, А. Фергюсон); питанням Government Relations та лобістської діяльності (К. Гетц, Дж. Доу, Б. Левін, Ч. Мак, М. Мезнар, А. Ослунд, Ф. Сайтел, Дж. Вілсон, Б. Вулл); дослідженню енергетичної політики та енергетичної безпеки (Г. Рябцев, Марк-Антуан Ейл-Маззегга, К. Матьє), у тому

числі – в контексті російсько-української війни (Я. Осічка, Ф. Чернох, К. Куземко, М. Блонділ, К. Дюпон).

Разом з тим, на сьогодні особливої актуальності у контексті вироблення ефективної енергетичної політики набувають такі механізми узгодження інтересів, які дають змогу державі ефективно враховувати позиції різних суспільних груп та бізнесу, підвищують рівень прозорості та підзвітності влади перед громадянами на національному, регіональному та місцевому рівнях тощо.

Мета статті. Метою статті є аналіз механізмів узгодження інтересів заінтересованих сторін у виробленні публічної політики в енергетичній сфері України та визначення напрямів їх оптимізації у контексті російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. За останні роки в Україні було створено чимало інститутів, які так чи інакше відповідають за узгодження приватних та публічних інтересів: тристоронні комісії, громадські та торгово-промислові палати, консультативні ради при органах законодавчої та виконавчої влади тощо. Однак функціонування таких інститутів представництва нерідко має формальний характер, адже домінуючими залишаються тіньові та корупційні форми взаємодії влади та груп інтересів. Крім того, окремі соціальні та економічні суб'єкти в принципі не вважають за належне узгоджувати свої позиції з інтересами держави і суспільства.

На сьогодні у сучасних країнах конкурують, стикаються та переживають взаємну дифузю організовані інтереси чотирьох основних типів: політичні та ідеологічні; територіальні та регіональні; корпоративні (інтереси бізнесу); соціальні (інтереси соціальних груп). В цілому вони збагачують публічну політику (оскільки в публічній політиці проблеми трактуються як нереалізовані цінності); допомагають сформулювати реалістичний порядок денний, уточнюючи та формулюючи те, чого хочуть громадяни; допомагають контролювати діяльність уряду; виступають важливим джерелом фактичної інформації; допомагають формувати робочі коаліції тощо [2, с. 83]. Разом з тим, представлення всіх інтересів належним чином – серйозна проблема більшості сучасних демократичних політичних систем.

Науковці зазначають, що у своїй сукупності політичні, корпоративні, соціальні та територіальні інтереси утворюють певну систему, в центрі якої знаходяться національні інтереси (Рис. 1).

Рис. 1. Система узгодження інтересів у державі

Носіями політичних та ідеологічних інтересів є партії та суспільно-політичні рухи, які прагнуть набуття влади або домагаються практичної реалізації певних ідеологем та соціальних концепцій. Територіальні інтереси формуються за адміністративно-географічним принципом та відображають потреби жителів тих чи інших регіонів. Корпоративні інтереси реалізуються суб'єктами виробничо-економічних відносин: компаніями, корпораціями, діловими та галузевими асоціаціями тощо. Значним різноманіттям відрізняються соціальні інтереси, що відображають претензії різних категорій громадян відповідно до їх вікової, гендерної, професійної, релігійної, соціокультурної та класової приналежності.

Основні національні інтереси України визначені у Стратегії національної безпеки України. Їх пріоритетами визначаються «відстоювання незалежності й державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська та євроатлантична інтеграція» [3]. Окрема стаття у Стратегії присвячена розвитку енергетики. Зокрема, серед пріоритетів останньої визначено «розширення енергетичного потенціалу України, ефективності його використання; інтеграція енергетичних ринків України до енергоринку ЄС; збереження та розширення транзитного потенціалу України; диверсифікація джерел і маршрутів постачання енергетичних ресурсів; підвищення енергоефективності та впровадження суцільного обліку виробництва, передачі та використання енергетичних ресурсів, впровадження загальнодержавного енергетичного балансу та технологій виробництва енергії з відновлюваних джерел» [3].

Зазначимо, що реалізація ключових пріоритетів розвитку енергетики неможлива без врахування та узгодження політичних, соціальних, корпоративних та територіальних інтересів. При цьому інтереси політико-управлінської еліти, бізнес-структур, соціальних груп, регіонів повинні стати невід'ємними від загальнонаціональних (у різних сферах суспільного розвитку). Принциповою умовою досягнення цієї мети є наявність розвиненого громадянського суспільства, члени якого мають досить високий рівень правосвідомості та політичної культури, а також відчують себе частиною цілісної національної держави.

Крім того, слід враховувати той факт, що на сьогодні однією з магістральних проблем сучасної політико-управлінської науки є пошук оптимальної моделі розподілу та перерозподілу обмежених суспільних ресурсів, яка відповідала б принципам раціональності та домінуючим уявленням про соціальну справедливість. Таким чином, у фокусі уваги дослідників опиняються механізми, що забезпечують узгодження національних, державних, громадських, колективно-групових, приватних та інших інтересів. Ефективне функціонування даних механізмів – запорука прийняття взаємоузгоджених політико-управлінських рішень органами влади. Адже кожна держава має унікальну інституційну інфраструктуру, за допомогою якої здійснюється регулювання процесів артикуляції, представництва та координації інтересів, що циркулюють між соціальною, економічною та політичною системами суспільства.

Для України на сьогодні домінуючою є неокорпоративна модель узгодження інтересів, для якої характерною є формалізація інститутів функціонального представництва, що мають на увазі чітку регламентацію взаємодії влади та груп тиску, встановлення жорсткого порядку формування колегіальних органів, запровадження певних цензів та обмежень на здійснення репрезентаційної діяльності тощо. Разом з тим, для даної моделі характерною є відсутність чітких, доступних

та розвинених каналів взаємодії між неурядовими організаціями та державою. Тому влада зобов'язана не лише визначати свої пріоритети та цілі співпраці, але й створити чіткі та доступні канали взаємодії (наприклад, обов'язково проводити консультації з бізнесовим та громадським сектором з питань, які можуть торкнутися його інтересів[4].

У контексті формування та реалізації енергетичної політики механізми узгодження інтересів набувають особливого значення, передусім в країнах, що розвиваються.

Органи державної влади – у межах своєї компетенції – повинні втручатися та регулювати політику, коли це необхідно, на основі достовірних і надійних даних, отриманих із поточних економічних умов, енергетичної діяльності та питань, а також відгуків державного та приватного секторів.

Зазначимо, що в Україні, прагнучи відповідати нормативній моделі публічної політики, держава на всіх рівнях управління активно створює мережеві інституції у вигляді різних форм міжсекторальної співпраці органів влади, громадськості та бізнесу. Зокрема, у відповідності з цією тенденцією, був прийнятий Закон України «Про соціальний діалог в Україні» від 23 грудня 2010 року, згідно якого була створена система органів соціального діалогу на національному, територіальному, галузевому і локальному рівнях у вигляді тристоронніх соціально-економічних рад, на які покладене завдання «визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин» [5].

В цілому на сьогодні в Україні ключовими механізмами узгодження інтересів у виробленні енергетичної політики є наступні:

1) законодавчі механізми (встановлення нормативних правил щодо використання відновлюваних джерел енергії, обмеження викидів шкідливих речовин в атмосферу, регулювання цін на електроенергію тощо);

2) механізми регулювання та координації (держава відіграє важливу роль у регулюванні та координації розвитку енергетичної галузі, вона може встановлювати правила та норми для генерації, транспортування та розподілу енергії, контролювати ціни на енергоресурси, стимулювати використання відновлювальних джерел енергії та регулювати відносини між різними акторами на ринку. Також держава може залучатися до складних проектів інфраструктури енергетики, таких як будівництво трубопроводів, ядерних електростанцій або сонячних ферм, що знижує ризики та збільшує інтереси різних гравців у галузі енергетики);

3) ринкові механізми (конкуренція між компаніями-виробниками, транспортерами та постачальниками енергії може сприяти зниженню цін та підвищенню якості послуг. Крім того, конкуренція може стимулювати інновації та розвиток нових технологій);

4) механізми партнерства (компанії можуть співпрацювати, щоб домовитися про обмін ресурсами або знаннями у галузі енергетики; такі партнерства можуть забезпечити економію коштів та збільшити загальну ефективність);

5) громадський діалог та консультації (важливо враховувати інтереси громади у процесі розробки та реалізації енергетичних проектів, адже діалог між владою, бізнесом та громадськістю може допомогти врахувати потреби різних груп та забезпечити більш ефективну роботу системи; це можуть бути зустрічі, конференції, публічні слухання, робочі групи та інші форми, які допомагають залучати різноманітні групи інтересів).

При цьому слід враховувати, що енергетична політика формується з точки зору задоволення різноманітних соціальних вимог, укладених у «енергетичну трилему»: енергетична безпека, екологічна стійкість та енергетична справедливість. Разом з тим, соціальна справедливість все частіше визнається як четвертий, окремий елемент [6]. Як наслідок, все більше під час «надзвичайних ситуацій» залучають громадськість, адже події, які загрожують надійності постачання певної території та викликають питання щодо доступу та доступності, можуть бути дуже політично помітними, а нещодавні опитування в Європі показали, що 85% громадян підтримують зменшення залежності від російського викопного палива.

У свою чергу, підвищена увага громадськості часто призводить до вимог термінової відповіді уряду для вирішення кризи, таким чином надаючи державним органам політичну ліцензію на втручання в лібералізовані енергетичні ринки та виступаючи фактично проти ліберальних реформ. Тобто, традиційні наративи безпеки призводять до того, що держава, яка несе відповідальність за безпеку, перетворюється на основного актора у вирішенні подібних криз. Відповідно більший акцент робиться на державному втручанні, ніж на ринках або субнаціональних суб'єктах вирішення питань енергетичної безпеки. Влада, у свою чергу, часто звертається за допомогою до великих постачальників енергії, оскільки вони, як правило, мають ресурси, щоб діяти швидко. Це може посилити вже існуючу асиметрію, наприклад, між інтересами вразливих домогосподарств і великих енергетичних корпорацій, у тому, хто має право голосу в політиці та в розподілі витрат і вигод від такої політики – з чіткими наслідками справедливості та соціальної справедливості [6].

Широкомасштабне російське вторгнення актуалізувало пошук нових механізмів узгодження інтересів у виробленні публічної енергетичної політики, які пов'язані з необхідністю припинення залежності від російських енергоресурсів, продовження переходу на альтернативні джерела енергії, впровадження децентралізованих рішень з енергопостачання та відновлення зруйнованої енергетичної інфраструктури.

На сьогодні основною перешкодою для масштабного розвитку відновлюваних джерел енергії є як об'єктивні (російсько-українська війна), так і суб'єктивні фактори (наприклад, непослідовність державної енергетичної політики). Хоча ще «наприкінці липня 2022 року українська електроенергія, особливо вироблена на ВДЕ, стала актуальною для європейських споживачів. За даними «Укренерго», Україна мала достатні інфраструктурні можливості для збільшення потужності зв'язку з сусідніми країнами з 4 до 6 ГВт.» [7].

Зазначимо, що «в умовах аварійних відключень електроенергії та постійних ракетних обстрілів в Україні пошук альтернативних джерел енергії став життєво важливим. Все частіше найоптимальнішим варіантом в умовах постійних відключень електроенергії є впровадження децентралізованих рішень з енергопостачання. Як показує практика, їх можна реалізувати з використанням відновлюваних джерел енергії» [8]. За останні роки дана галузь розвинулася, проте виникають проблеми, які з широкомасштабним російським вторгненням загострюються. «Як наслідок, перспективи розвитку сфери ВДЕ зменшуються, інвестори бояться вкладати кошти, а не врегульоване правове поле заважає виробникам електроенергії з ВДЕ, які вціліли, працювати, а власникам знищених станцій отримати кошти на відновлення» [8].

При цьому зазначимо, що історично переваги енергоефективності та незалежності підтримувалися побоюваннями щодо використання енергетичної зброї

певними виробниками викопного палива. Саме тому на сьогодні європейські країни об'єдналися, щоб надіслати чітке повідомлення про солідарність перед обличчям агресії Росії.

Це значною мірою актуалізує проблему енергоефективності та пошуку альтернативних джерел енергії, які раніше були недооцінені. Відповідно у травні 2022 року Єврокомісія схвалила план REPowerEU, який передбачає збільшення частки ВДЕ в балансі електроенергії ЄС у 2030 році з 40% до 45%.

Це, у свою чергу, відкриває перспективи для України, яка після перемоги зможе стати надійним постачальником ВДЕ для ЄС. Певна підготовка до цього ведеться вже зараз, зокрема, було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку систем накопичення енергії», який дає «зелене» світло масштабному будівництву систем накопичення енергії в Україні.

Сьогодні ж, незважаючи на зупинку та пошкодження об'єктів ВДЕ, усі компанії, які займаються ВДЕ, передусім зосередилися на захисті суверенітету та цілісності України, підтримці Збройних Сил України, допомозі місцевим громадам, евакуації персоналу та переміщенні свого бізнесу [7]. Однак не викликає сумніву, що після перемоги – за умов проведення ефективної галузевої політики, співпраці з громадськістю, відбудовою та модернізацією інфраструктури та залучення інвестицій – вітчизняний сектор ВДЕ може перетворитися на одного з ключових драйверів економіки.

Щодо відновлення зруйнованої інфраструктури, то відразу після вторгнення Росії в Україну Секретаріат Енергетичного Співтовариства відповів на заклик України про допомогу, створивши Оперативну групу підтримки України (USTF). Дана цільова група «підтримує Україну, координуючи доставку спеціалізованого енергетичного обладнання, палива та матеріалів, необхідних для ремонту інфраструктури, пошкодженої під час війни, «від дверей до дверей». Його основна мета – допомогти Україні підтримувати працездатність енергетичної системи» [9].

При цьому необхідно зазначити, що саме участь усіх заінтересованих сторін у вирішенні суспільної проблеми, дозволить уникнути повного затемнення країни – блекауту та зменшить кількість примусових відключень в Україні. Зокрема в даному випадку ми можемо говорити й про формування у споживачів енергоефективної свідомості, визначення якої закладено в Енергетичній стратегії України.

Актуальним для України може стати досвід ЄС щодо механізмів узгодження інтересів в контексті захисту споживачів від надмірно високих цін. Так, 19 грудня 2022 року міністри енергетики ЄС погодили нові правила для встановлення механізму корекції ринку, спрямованого на захист громадян та економіки від надмірно високих цін. Регламент має на меті обмежити епізоди надмірних цін на газ в ЄС, які не відображають ціни на світовому ринку, одночасно забезпечуючи безпеку енергопостачання та стабільність фінансових ринків. Механізм корекції ринку автоматично активується, якщо відбувається визначена «подія корекції ринку». Його можна дезактивувати або призупинити згідно з правилами, встановленими регламентом. При цьому держави-члени погодилися, що механізм застосовуватиметься до похідних контрактів на місяць наперед, на три місяці наперед і на рік наперед [10].

У свою чергу на національному рівні країни ЄС вживають заходів для надання допомоги громадянам і підприємствам, які стикаються з вищими рахунками за споживання енергії, частково дотримуючись керівних принципів ЄС із набору інструментів для цін на енергоносії, представленого Комісією в жовтні 2021 року, і тимчасової кризової рамки державної допомоги ЄС [11].

Вищезазначені механізми можуть бути застосовані й в Україні за умови координації зусиль держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства, які мають відношення до сфери енергетики. Однак для цього держава повинна налагодити ефективне управління енергетичною галуззю, що є основною умовою енергетичної безпеки країни. Це – ключова та необхідна умова, адже як продемонстрував попередній досвід функціонування електроенергетичної галузі в останні роки, основною причиною енергетичних проблем була саме державна управлінська неспроможність [12], а також відсутність ефективних механізмів узгодження інтересів у виробленні публічної політики в енергетичній сфері.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогодні в Україні ключовими механізмами узгодження інтересів у виробленні публічної енергетичної політики є законодавчі механізми; механізми регулювання та координації; ринкові механізми; механізми партнерства та громадський діалог й консультації.

Широкомасштабне російське вторгнення актуалізувало пошук нових механізмів узгодження інтересів, які пов'язані з необхідністю забезпечення стійкої та безперебійної роботи енергетичної системи України, а також ліквідації залежності від російських енергоресурсів. Основними напрямками оптимізації механізмів узгодження інтересів при цьому можуть стати:

1. Розвиток відновлюваної енергетики (сонячна та вітрова енергія можуть допомогти зменшити залежність України від імпортованої енергії, знизити енергетичні витрати та покращити стабільність енергетичної системи).

2. Розширення співпраці та узгодження інтересів з європейськими країнами (Україна може розширити співпрацю з європейськими країнами у галузі енергетики, зокрема, у питаннях транзиту газу, розвитку відновлюваної енергетики та енергоефективності).

3. Підвищення транспарентності та удосконалення механізмів контролю (для забезпечення ефективної роботи механізмів узгодження інтересів в енергетичній галузі необхідно забезпечити високий рівень транспарентності та удосконалення контролю за діяльністю підприємств у цій сфері, оскільки це допоможе зменшити ризики корупції та підвищити довіру до енергетичної галузі в цілому).

4. Розвиток національних енергетичних проєктів, диверсифікація джерел постачання енергоресурсів та енергоефективність (це допоможе забезпечити стабільне функціонування енергетичної системи, знизити залежність від викопного палива та сприяти розвитку співпраці з іншими країнами щодо постачання енергоресурсів).

Реалізація вищезазначених ініціатив сприятиме формуванню в Україні ефективної енергетичної політики, в основі якої будуть знаходитися узгоджені інтереси ключових внутрішніх (держава, бізнес та громадянське суспільство) та, частково, зовнішніх акторів, що у загальному підсумку забезпечить повноцінну реалізацію національних та суспільних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Osička J., Černoch F. European energy politics after Ukraine: The road ahead. *Energy Research & Social Science*. Volume 91, September 2022. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2214629622002602> (Accessed 2 February 2023).
2. Gumuliauskienė A. Šiauliai University Management of the Influence of Organized Interests on Public Policy. *Socialiniai tyrimai*. 2021. 44 (1). pp.77-88. URL: https://www.researchgate.net/publication/352875824_Management_of_the_Influence_of_Organized_Interests_on_Public_Policy (Accessed 2 February 2023).

3. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (Дата звернення: 27.01.2023).
4. Mysara A. Concept of interoperability of state with civil society: applied aspect. *Public Administration Aspects*. 2018. Том 6. № 10. С. 14-20. URL: https://www.researchgate.net/publication/333241914_Concept_of_interoperability_of_state_with_civil_society_applied_aspect (Accessed 3 February 2023).
5. Про соціальний діалог в Україні :Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2862-17> (Дата звернення: 27.01.2023).
6. Kuzemko C., Blondeel M., Dupont C., ClaireBrisbois M. Russia's war on Ukraine, European energy policy responses & implications for sustainable transformations. *Energy Research & Social Science*. Volume 93, November 2022. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214629622003450> (Accessed 1 February 2023).
7. Омельченко В. Сектор відновлюваної енергетики України до, під час та після війни. Разумков центр. 11 листопада 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/sektor-vidnovlyvanoi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya-viyny> (Дата звернення: 27.01.2023).
8. Проблеми з розвитком ВДЕ в електроенергетиці: виявити, спланувати, вирішити. Енергетичний перехід. 12.06.2022. URL: <https://energytransition.in.ua/problemu-z-rozvytkom-vde-v-elektroenerhetytsi-vyivaty-splanuvaty-vyrishyty/> (Дата звернення: 27.01.2023).
9. Ukraine Support Task Force. Energy Community. URL: <https://www.energy-community.org/regionalinitiatives/Ukraine/USTF.html> (Accessed 3 February 2023).
10. Council agrees on temporary mechanism to limit excessive gas prices. European Council. Council of the EU and the European Union. 19 December 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/19/council-agrees-on-temporary-mechanism-to-limit-excessive-gas-prices/> (Accessed 20 February 2023).
11. Impact of Russia's invasion of Ukraine on the markets: EU response. URL: https://www.consilium.europa.eu.translate.google/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-on-the-markets-eu-response/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc (Accessed 20 February 2023).
12. Кільницький О. Знизу постукали: 5 загроз енергетичній безпеці України. 20 листопада 2019. URL: <https://mind.ua/publications/20204667-znizu-postukali-5-zagroz-energetichnij-bezpeci-ukrayini> (Дата звернення: 27.01.2023).

REFERENCES:

1. Osička, J. and Černoch, F. (2022), “European energy politics after Ukraine: The road ahead”, *Energy Research & Social Science*, vol. 91, available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2214629622002602> (Accessed 2 February 2023).
2. Gumuliauskienė, A. (2021), “Management of the Influence of Organized Interests on Public Policy”, *Siauliai University. Socialiniai tyrimai*, vol. 44 (1), pp. 77-88, available at: https://www.researchgate.net/publication/352875824_Management_of_the_Influence_of_Organized_Interests_on_Public_Policy (Accessed 2 February 2023).
3. President of Ukraine (2020), Decree “National security strategy of Ukraine”, available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (Accessed 27.01.2023).
4. Mysara, A. (2018), “Concept of interoperability of state with civil society: applied aspect”, *Public Administration Aspects*, vol. 6, no. 10, pp. 14-20, available at: https://www.researchgate.net/publication/333241914_Concept_of_interoperability_of_state_with_civil_society_applied_aspect (Accessed 3 February 2023).
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine “On Social Dialogue in Ukraine”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2862-17> (Accessed 27.01.2023).

6. Kuzemko, C. Blondeel, M. Dupont, C. and ClaireBrisbois, M. (2022), “Russia’s war on Ukraine, European energy policy responses & implications for sustainable transformations”, *Energy Research & Social Science*, Vol. 93, available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214629622003450> (Accessed 1 February 2023).

7. Omel’chenko, V. (2022), “Renewable energy sector of Ukraine before, during and after the war”, available at: <https://razumkov.org.ua/statti/sector-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya-viyny> (Accessed 27.01.2023).

8. Enerhetychnyj perekhid (2022), “Problems with the development of renewable energy sources in the electric power industry: identify, plan, solve”, available at: <https://energytransition.in.ua/problemy-z-rozvytkom-vde-v-elektroenerhetytsi-vyavyty-splanuvaty-vyrishyty/> (Accessed 27.01.2023).

9. Energy Community (2022), “Ukraine Support Task Force”, available at: <https://www.energy-community.org/regionalinitiatives/Ukraine/USTF.html> (Accessed 3 February 2023).

10. European Council. Council of the EU and the European Union (2022), “Council agrees on temporary mechanism to limit excessive gas prices”, available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/19/council-agrees-on-temporary-mechanism-to-limit-excessive-gas-prices/> (Accessed 20 February 2023).

11. Council of the EU and the European Council (2022), “Impact of Russia’s invasion of Ukraine on the markets: EU response”, available at: https://www-consilium-europa-eu.translate.google.com/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-on-the-markets-eu-response/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc (Accessed 20 February 2023).

12. Kīl’nyts’kyj, O. (2019), “Knocked from below: 5 threats to Ukraine’s energy security”, available at: <https://mind.ua/publications/20204667-znizu-postukali-5-zagroz-energetichnij-bezpeci-ukrayini> (Accessed 27.01.2023).